

членування речень та їх інтонаційного оформлення; вправи на розширення поля читання та швидкості сприймання навчального тексту [с. 58].

У процесі навчання учнів 7-9 класів письма доцільно застосовувати вправи, спрямовані на написання текстів різних жанрів, зокрема листа, стислої автобіографії (CV), анотації, оголошення тощо.

Система вправ і завдань має забезпечити добір вправ, що відповідають характерові того чи того вміння, установлення послідовності вправ, методично правильний добір матеріалу, систематичність певних вправ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пахомова Т. О., Гальченко О. Ю. Методика навчання іноземних мов. Навчально-методичний посібник для студентів освітнього ступеня «бакалавр» напряму підготовки «Мова і література (англійська)». Запоріжжя: Кругозір. 2015. 164 с.

ШКІЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЕПІЧНОГО ТВОРУ: ДО ПОСТАНОВКИ ПРОБЛЕМИ

Гричаник Н. І.

*кандидат педагогічних наук, доцент, старший викладач кафедри української мови, літератури та методики навчання
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка*

Особливу роль у створенні міцної основи для творчої самореалізації й інтелектуально-культурного розвитку особистості відіграють шкільні курси світової та української літератури, на яких відбувається залучення молоді до багатств світової культури, духовне й моральне зростання особистості, естетичне виховання, розвиток художнього смаку.

У Концепції літературної освіти чітко зазначено, що «вивчення літератури в школі має ґрунтуватися на дидактичних, літературознавчих та методичних принципах», серед яких одне з основних місць відведено принципу шкільного аналізу, який базується на літературознавчій концепції, але не копіює її.

У шкільній практиці вчителі-словесники під час опрацювання епічного твору дотримуються певних особливостей аналізу епічних текстів, враховують вікові особливості здобувачів освіти та рівень їхньої літературної підготовки. На перших етапах увага зосереджується на розвитку сюжету, вчинках персонажів, оскільки, простежуючи розвиток дії у часі і просторі, учні вчать давати оцінку життєвим явищам. Не менш важливим є вміння виходити за рамки сюжетної основи, уловлювати авторський підтекст, який захований за фасадом дій. Сюжетну канву збагнути не важко, але не завжди вони можуть усвідомити зв'язок сюжету з позасюжетними елементами, простежити вираження ідеї твору. Тому вивчення епічного твору повинно будуватися так, щоб учні розуміли тісний зв'язок усіх його компонентів, бачили логічну доцільність у загальній

композиційній побудові, простежували послідовність вимальовування людських характерів [3, с.55].

Методисти-науковці і методисти-практики вважають, що важливу роль у вивченні епічного твору відіграє правильна організація роботи з текстом. Тобто, на їх думку, вивчення художнього твору у школі – незалежно від обсягу і змісту – має ділитися на ряд основних етапів. Професор Л. Мірошніченко розробила доцільну класифікацію поетапності вивчення художнього твору:

5-6 клас – 1) підготовка до сприйняття, 2) читання твору з коментарем, 3) словникова робота, 4) бесіда за змістом прочитаного, 5) близький до тексту переказ, 6) використання окремих результатів аналізу, 7) підсумкове заняття, 8) творчі усні та письмові роботи.

7-8 клас – 1) підготовка до сприйняття твору, 2) читання твору, 3) словникова робота, 4) бесіда за змістом прочитаного, 5) використання елементів аналізу, 6) підсумкове заняття, 7) творчі усні та письмові роботи.

9-11 клас – 1) підготовка до сприйняття твору, 2) читання твору, 3) підготовка до аналізу, 4) аналіз твору, 5) підсумки, 6) творчі усні та письмові роботи. Учитель може творчо опрацювати запропонований варіант, вносячи власні зміни. Головне не втратити внутрішню логіку вивчення епічного як єдиного компоненту твору [2, с. 280].

Щоб цікаво й доступно ввести учнів до художнього світу письменника та його творіння, допомогти осягнути внутрішню сутність твору, збагатити уяву про нього як про ідейно-естетичне ціле вчитель мусить оволодіти різними шляхами аналізу літературно-художнього твору. Літературознавчий аналіз виконує при цьому роль методологічної основи, оскільки в основу шкільного аналізу покладено: 1) структуру й елементи змістової організації твору (тема, проблема, фабула, характер, пафос, ідея); 2) структуру й елементи внутрішньої форми твору (система образів, сюжет); 3) зовнішню форму твору (художньо-мовленнева організація твору, композиція). Обираючи шлях аналізу художнього твору, необхідно враховувати такі чинники:

- особливості тексту (його обсяг, зміст, виховну спрямованість тощо);
- наскільки глибоко й різнобічно учні відчули та зрозуміли твір;
- рівень залучення літературознавчого матеріалу;
- якість перекладу.

Традиційна методика визначає три шляхи аналізу художнього твору: за розвитком дій, «слідом за автором»; пообразний; проблемно-тематичний.

Аналіз «слідом за автором» може використовуватися в будь-якому класі. Доцільно використовувати його, коли твір невеликий за обсягом. Попередньо вчитель ділить текст на логічно завершені змістові частини і складає систему запитань до кожної з них. При вивченні епічних творів та при застосуванні даного шляху аналізу важливо, щоб учні навчилися бачити за образами і картинами автора. Авторська позиція в епічних творах виражається або безпосередньо, або у прихованій формі. Письменник може говорити з читачем від імені оповідача, літературного героя, а іноді позиція оповідача збігається з авторською лише

частково. Отже, учнів слід вчити робити висновки про авторську позицію на основі загального звучання твору.

Пообразний шлях аналізу використовується у школі найчастіше. Словесник має звертати основну увагу на образи героїв, через які розкривається ідейний зміст художнього твору. Варто підкреслити, що саме під час пообразного аналізу тексту необхідно учням звертатися до художнього твору. Запитання, правильно сформульовані вчителем, стимулюють їх глибше проникати в текст, зацікавитися ним і перечитувати ті місця, які вони, можливо б, пропустили при самостійному прочитанні.

Звернення до пообразного шляху аналізу при вивченні епічного твору буде ефективним, якщо через систему образів можна розглядати всі інші компоненти аналізу в єдності змісту та форми.

Поряд з названими шляхами у школі використовується і проблемно-тематичний шлях аналізу епічного твору, який проводиться у такій послідовності: 1) визначення теми художнього твору; 2) оголошення вже визначених проблем; 3) пошук авторських шляхів вираження.

Названий шлях аналізу доцільно застосовувати у добре підготовленому класі, тому що він вимагає не тільки знання тексту, а й уміння узагальнювати факти, логічно думати, аргументувати відповідь, зіставляти різні точки зору на певну проблему. Під час такого аналізу здобувачі освіти самі отримують знання, а вчитель лише організовує пошук і стежить за його напрямом. До цієї роботи важливо залучити всі компоненти художнього твору, що сприяють визначенню напрямів вирішення проблеми, оцінці вартості його змісту і форми, розумінню твору в цілому.

Формулюючи проблемні запитання, важливо звернути увагу на те, щоб вони були зрозумілі для здобувачів освіти, відповідали їхнім віковим особливостям, викликали зацікавленість, спонукали до пошукової роботи, мали чітко висловлену перспективність, можливість виходу на інші, важливіші питання, що охоплюють більший обсяг літературного матеріалу [2, с. 215].

Отже, названі шляхи аналізу дають змогу вчителю не просто повідомляти знання в готовому вигляді, а вводити школярів у лабораторію самостійного відкриття, вказувати шляхи пошуку істини.

Суспільно-історичні зміни та актуальні завдання сучасної школи викликають потребу переглянути традиційні методики аналізу епічного твору. Сучасні вчителі і методисти, спираючись на відповідні наукові розробки, прагнуть побудувати освітній процес так, щоб здобувач освіти і читав художні твори, і вмів їх аналізувати. Тому поряд з традиційними шляхами аналізу йде вивчення методистами інших можливих шляхів аналізу – філологічного, композиційного, стилістичного, лінгвістичного, системно-структурного, компаративного тощо [1, с. 12].

Отже, правильно організований і проведений шкільний аналіз епічних творів буде максимально сприяти активній пізнавальній роботі учнів на уроці, глибокому засвоєнню тексту, оволодінню різними засобами читання, що істотно

впливатиме на якість їхньої літературної освіти, розвиток інтелектуальної сфери і підвищення культури читання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Марко В. Вічна таїна слова (шляхи аналізу художнього твору в середній школі) // ...І вічна таїна слова: Аналіз великого епічного твору: Посібник для вчителя / В. П. Марко, Г. Д. Клочек, В. Є. Панченко та інші. К.: Рад. школа, 1990. С. 5-20.
2. Мірошниченко Л. Ф. Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах. Підручник. К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. 432 с.
3. Ситченко А. Л. Навчально-технологічна концепція літературного аналізу. К., 2004. 110 с.

ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ ГРАМОТНОСТІ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ ЯК ЛІНГВОДИДАКТИЧНА ПРОБЛЕМА

Грубий Л. І

*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Одним із важливих видів мовленнєвої діяльності є читання, що спрямоване на здобування інформації із письмово зафіксованого тексту. Як зазначають фахівці з методики навчання української мови як іноземної (З. Бакум, І. Дроздова, Л. Субота, М. Цуркан, Г. Швець та ін.), читання виконує важливу роль у процесі соціалізації іноземних студентів, які здобувають освіту в українських вишах, адже читання є засобом освітньої та інформаційної діяльності, практичного оволодіння українською мовою, розширення соціокультурних відомостей, потужним інструментом самоосвіти.

Як переконує практика, у системі роботи зі студентами-іноземцями навчання читання посідає особливе місце на підготовчому етапі, оскільки допомагає задовольнити інформаційно-пізнавальні потреби. Спочатку студенти співвідносять букви і звуки, прочитують уголос перші склади, слова, словосполучення, речення. Читання вголос сприяє формуванню в здобувачів освіти орфоепічних умінь і навичок, допомагає опанувати акцентологічні норми української мови, що традиційно викликають в іноземців певні труднощі. Опанувавши правильну вимову слів, особливості інтонуювання речень, студенти пришвидшують темп, а викладачі пропонують їм поєднати читання вголос і читання мовчки залежно від комунікативної мети, індивідуальних особливостей студентів.

На базовому рівні до 20 % аудиторного часу й 40 % самостійної роботи студенти мають читати. Це змінює підходи до організації читання. Значно розширюється й жанровий репертуар текстів, їх обсяг, тематика. Однак на заняттях з української мови як іноземної студенти, як правило, працюють зі спеціально дібраними й методично адаптованими текстами, у житті ж їм доводиться стикатися з іншими (різні види документів, довідкові видання,